

de Rechtspraak

Best practice vertolking en vertaling strafrechtspraak

Best practice vertolking en vertaling strafrechtspraak

Inleiding

In het strafproces spelen tolken en vertalers een onmisbare rol. Zij zijn essentieel voor de effectuering van het recht op een eerlijk proces. Dit recht omvat onder meer het recht op kosteloze bijstand door een tolk aan een ieder tegen wie een vervolging is ingesteld, indien hij de taal die ter terechtzitting wordt gebezigd niet verstaat of spreekt (art. 6 lid 3, onderdeel e, EVRM en art. 14 lid 3, onderdeel f, IVBPR). Bovendien veronderstelt een eerlijk proces dat een verdachte in een taal die hij verstaat op de hoogte wordt gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging (art. 6 lid 3 onderdeel a EVRM en art. 14 lid 3 onderdeel a IVBPR).

Zowel in de nationale en Europeesrechtelijke jurisprudentie als in (inter)nationale wet- en regelgeving zijn de rechten van de verdachte op vertolking en vertaling nader uitgewerkt. In het bijzonder wordt hier genoemd richtlijn nr. 2010/64/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 oktober 2010 betreffende het recht op vertolking en vertaling in strafprocedures (PbEU L 280). Deze richtlijn is in 2013 in Nederland geïmplementeerd (Wet van 28 februari 2013, Stb. 2014, 85).

Als ultieme hoeder van een eerlijk proces heeft de rechter de plicht na te gaan of de verdachte het proces kan volgen of dat hij de bijstand van een tolk behoeft (EHRM 24 september 2002, 32771/96, Cuscani tegen het Verenigd Koninkrijk en zie bijvoorbeeld ook art. 275 lid 1 Sv). De rechter ziet voorts toe op de kwaliteit van de tolkbijstand.

Ook slachtoffers die de Nederlandse taal onvoldoende beheersen, hebben recht op bijstand van een tolk. Zij kunnen – net als verdachten – onder bepaalde omstandigheden ook om schriftelijke vertaling van bepaalde processtukken verzoeken. Dit volgt uit richtlijn 2012/29/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 tot vaststelling van minimumnormen voor de rechten, de ondersteuning en de bescherming van slachtoffers van strafbare feiten, en ter vervanging van Kaderbesluit 2001/220/JBZ (PbEU L 315/57).

In 2009 trad in werking de Wet beëdigde tolken en vertalers (Wbtv, Stb. 2007, 375). Daarmee is een Nederlands Register voor beëdigde tolken en vertalers (Rbtv) in het leven geroepen. De gerechten en het openbaar ministerie hebben – naast verschillende andere justitieafnemers – een afnameplicht uit dit register. De wet heeft daarnaast waarborgen geïntroduceerd ten aanzien van de integriteit van tolken en vertalers in de vorm van een geheimhoudingsverplichting, een eed en een klachten- en doorhalingsregeling. Als gevolg van de op 1 maart 2015 in werking getreden Regeling uitbreiding afnameplicht Wbtv (Stcrt. 2015, 4089) geldt de afnameplicht ook voor de bijzondere opsporingsdiensten, de Dienst Justitiële Inrichtingen en advocaten die gesubsidieerde rechtsbijstand verlenen als bedoeld in de Wet op de rechtsbijstand.

Om in het Rbtv te kunnen worden ingeschreven, dient een tolk of vertaler aan bepaalde eisen voldoen. Eisen aan de kwaliteit en integriteit van beëdigde tolken en vertalers zijn nader uitgewerkt in het Besluit beëdigde tolken en vertalers (Stb. 2008, 555) en de Gedragscode in het kader van de Wbtv (Stcrt. 2009, nr. 15358). Daarnaast zijn er ook verschillende internationale gedragscodes. Beëdigde tolken en vertalers die zich specialiseren in strafzaken kunnen onder bepaalde aanvullende voorwaarden met die specialisatie in het Rbtv worden vermeld (Besluit aanwijzen specialisatie, Stcrt. 2012, nr. 12136).

Het strafproces kent eigen bijzonderheden. Het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van de Rechtspraak heeft daarom – mede in het licht van bovenstaande ontwikkelingen – besloten om in aanvulling op wet- en regelgeving en voornoemde gedragscodes te komen tot een ‘Best practice vertolking en vertaling strafrechtspraak’. De best practice ziet voornamelijk op het tolken binnen het strafproces, maar voorziet – aanvullend op de Gedragscode in het kader van de Wbtv – ook in enkele bepalingen die specifiek betrekking hebben op het vertalen. Voor tolken gebarentaal gelden enkele bijzonderheden met betrekking tot de wijze van tolken en positionering ten opzichte van procesdeelnemers. Deze zijn vanwege de algemene aard van deze best practice daarin niet tot uitdrukking gebracht. Met de best practice wordt beoogd de rechter, de tolk/vertaler en alle andere betrokkenen bij het strafproces handvatten te bieden voor de vertolking en vertaling voorafgaand aan, tijdens en na de terechtzitting. De inhoud daarvan bindt de betrokkenen niet. Aan de best practice kunnen dan ook geen rechten worden ontleend.

De best practice is tot stand gekomen na uitvoerige gedachtewisseling met rechters, beëdigde tolken en vertalers en vertegenwoordigers van het openbaar ministerie, de advocatuur, het Bureau Wbtv, het Kwaliteitsinstituut Wbtv en tolk- en vertaalopleidingen.

Voor meer informatie kunt u zich wenden tot het Landelijk Stafbureau van de Rechtspraak.

Correspondentieadres:
Landelijk Stafbureau
p/a Raad voor de rechtspraak
Postbus 90613
2509 LP Den Haag

Inhoudsopgave

- Hoofdstuk 1. Definities
- Hoofdstuk 2. Algemeen
- Hoofdstuk 3. De rechter
- Hoofdstuk 4. De tolk
- Hoofdstuk 5. De griffier
- Hoofdstuk 6. De bode

Hoofdstuk 1. Definities

Voor de toepassing van deze best practice wordt verstaan onder:

- a. Sv: het Wetboek van Strafvordering
- b. Wbtv: de Wet beëdigde tolken en vertalers;
- c. Rbtv: het Register beëdigde tolken en vertalers als bedoeld in art. 2, eerste lid, Wbtv;
- d. Uitwijklijst: de lijst als bedoeld in art. 2, derde lid, Wbtv;
- e. Gedragscode Wbtv: de Gedragscode in het kader van de Wbtv (Stcrt. 2009, nr. 15358);
- f. gerechten: de rechtbanken en gerechtshoven als bedoeld in art. 2, onder a en b, van de Wet op de rechterlijke organisatie;
- g. rechter: de rechter-commissaris, (politie)rechter of voorzitter;
- h. beëdigde tolk: degene die als zodanig is ingeschreven in het Rbtv;
- i. beëdigde vertaler: degene die als zodanig is ingeschreven in het Rbtv;
- j. procesdeelnemers: de rechter, officier van justitie, verdachte, raadsman, getuige, deskundige, benadeelde partij en degene die gebruik maakt van het spreekrecht als bedoeld in art. 51e Sv.

Hoofdstuk 2. Algemeen

2.1

Beëdigde tolken en vertalers die in het strafproces worden ingezet, beschikken bij voorkeur over de specialisatie tolk of vertaler in strafzaken als bedoeld in het Besluit aanwijzen specialisatie (Stcrt. 2012, nr. 12136).

2.2

De opdracht aan de tolk of vertaler vermeldt dat hij zich bij de uitoefening van zijn werkzaamheden dient te gedragen overeenkomstig de Gedragscode Wbtv.

2.3

Afhankelijk van de duur en complexiteit van (de behandeling van) de strafzaak wordt bezien of er één dan wel meerdere tolken dienen te worden opgeroepen die elkaar al dan niet afwisselen. Bij opdrachten langer dan één dagdeel is overleg met de tolk gewenst.

2.4

De tolk wordt tijdig voorafgaand aan het verrichten van de tolkwerkzaamheden zodanig over de achtergrond van de strafzaak geïnformeerd dat:

- a. hij kan beoordelen of hij daarvoor voldoende geëquipeerd is en, indien dat het geval is,
- b. hij zich naar behoren op zijn tolkwerkzaamheden kan voorbereiden.

De tolk ontvangt voorafgaand aan de tolkwerkzaamheden zoveel mogelijk een afschrift van de tenlastelegging. In complexe strafzaken kunnen aan de tolk – op verzoek – een afschrift van het loopprocesverbaal en andere voor hem relevante stukken worden verstrekt, tenzij zwaarwegende belangen zich daartegen verzetten.

2.5

Gerechten dragen er zorg voor dat tolken die overeenkomstig art. 260 of 276 Sv in een strafzaak zijn opgeroepen de betreffende gebouwen en ruimtes eenvoudig kunnen betreden. De beveiliging van het gerechtsgebouw beschikt over:

- a. een lijst met de opgeroepen tolken voor die dag;
- b. instructies voor een soepele toegang tot de gebouwen van de op die lijst vermelde tolken (al dan niet door legitimatie met Rbtv-pas);
- c. instructies over die toegang van tolken die niet op de lijst worden vermeld (contactpersoon bij tolkenbureau).

2.6

Gerechten treffen voorzieningen om de veiligheid van tolken in strafrechtelijke procedures te waarborgen door:

- a. te bewaken dat persoonlijke gegevens van de tolk (adres, bereikbaarheidsgegevens e.d.) zoveel mogelijk worden afgeschermd;
- b. de tolk de mogelijkheid te bieden voorafgaand aan en na afloop van de tolkwerkzaamheden in het gerechtsgebouw niet te worden geconfronteerd met de verdachte en andere betrokkenen.

2.7

Gerechten dragen er zorg voor dat bij of door het gebruik van eventuele geluidsapparatuur of multimedia de tolk in staat wordt gesteld de tolkwerkzaamheden naar behoren te verrichten. Dat geldt zowel voor microfoons en luidsprekers in zittingszalen, als voor beeld- en geluiddragende apparaten die gebruikt worden om bewijsmateriaal te presenteren.

2.8

Indien tolkdiensten door middel van videoconferentie, telefonisch of anderszins op afstand worden uitgevoerd, dragen de gerechten er zorg voor dat de kwaliteit van geluid en beeld voor de tolk voldoende zijn om de tolkwerkzaamheden naar behoren te kunnen verrichten.

2.9

Procesdeelnemers:

- a. vermijden onnodig ingewikkeld juridisch vakjargon, spreekwoorden/gezegden, afkortingen e.d.
- b. passen hun spreektempo, articulatie en spreekvolume aan, houden vragen zo kort mogelijk en vermijden subvragen.
- c. houden ook overigens rekening met de tolk.

2.10

Procesdeelnemers spreken de tolk niet aan met zijn naam, maar altijd met '(meneer/mevrouw) de tolk'.

2.11

Procesdeelnemers dragen er zoveel mogelijk zorg voor dat schriftelijke stukken die zij integraal voordragen (zoals een pleidooi, requisitoir of schriftelijke slachtofferverklaring) voorafgaand aan de voordracht daarvan ook ter beschikking worden gesteld aan de tolk.

2.12

De tolk die overeenkomstig art. 260 of 276 Sv in een strafzaak is opgeroepen, volgt deze zoveel als mogelijk. Dat betekent dat in beginsel dezelfde tolk wordt opgeroepen of aangezegd aanwezig te zijn bij de voortzetting van de behandeling na bijvoorbeeld schorsing of onderbreking van het onderzoek ter terechtzitting of na sluiting van dit onderzoek indien uitspraak wordt gedaan op een nadere datum.

2.13

De verdachte kan een tolk wraken (art. 276 Sv), bijvoorbeeld als hij van mening is dat de tolk die aan hem, een getuige of een deskundige bijstand zal verlenen, daartoe onvoldoende in staat is of dat de tolk niet onpartijdig, dan wel vooringenomen is. Procesdeelnemers kunnen ingevolge art. 16 Wbvtv een klacht indienen inzake de wijze waarop een beëdigde tolk of vertaler zich in een bepaalde aangelegenheid jegens hem of een ander heeft gedragen (www.bureauwbvtv.nl). Deze klachtprocedure is ook van toepassing op tolken en vertalers die staan vermeld op de Uitwijkljst.

2.14

Gerechten dragen er zorg voor dat de administratieve afwikkeling van tolk- en vertaalopdrachten (bevestiging, aftekenen tolkbriefjes, declaraties/facturering, betaling) met een minimale administratieve belasting voor de tolk en vertaler gepaard gaan.

2.15

Gerechten dragen er zorg voor dat er (bijvoorbeeld in de vorm van een evaluatieformulier):

- a. voor procesdeelnemers mogelijkheden zijn om aan de tolk of vertaler – al dan niet op verzoek – een terugkoppeling te geven van de ervaren kwaliteit van de geleverde dienst;
- b. voor de tolk of vertaler mogelijkheden zijn om aan het gerecht een terugkoppeling te geven van ervaringen tijdens het verrichten van de tolk- of vertaalwerkzaamheden.

Hoofdstuk 3. De rechter

3.1

De rechter bevordert en bewaakt dat zoveel mogelijk wordt voldaan aan het bepaalde in de hoofdstukken 2, 4, 5 en 6.

3.2

De rechter bewaakt dat de tolk in de zittingszaal zodanig is gepositioneerd dat de tolk zijn werk naar behoren kan uitoefenen. De tolk heeft vrij zicht op de mimiek en het non-verbale gedrag van de procesdeelnemers. Zie voor voorkeursposities van de tolk de bijlage.

3.3

De rechter stelt bij aanvang van de tolkwerkzaamheden vast in welke taalrichtingen wordt getolkt. Hij controleert of de tolk in die taalrichtingen is ingeschreven in het Rbtv of staat vermeld op de Uitwijklijst en geeft van die controle blijk in het proces-verbaal. Indien de tolk niet als beëdigd tolk is ingeschreven in het Rbtv legt de rechter de afwijking van de afnameplicht als bedoeld in art. 28 Wbtv met redenen omkleed schriftelijk vast in het proces-verbaal.

3.4

De rechter beëdigt de tolk die niet als beëdigd tolk in het Rbtv is ingeschreven overeenkomstig art. 276, derde lid, Sv.

3.5

De rechter licht aan procesdeelnemers de taak van de tolk toe. Hij besteedt daarbij onder meer aandacht aan de volgende aspecten: de tolk is neutraal en onafhankelijk, hij zal alles vertolken, ook vragen die door de anderstalige rechtstreeks aan de tolk worden gesteld. De rechter deelt voorts mede dat wanneer de anderstalige procesdeelnemer de tolk niet goed begrijpt hij dit aan de rechter kenbaar maakt.

3.6

De rechter gaat na of de tolk en de anderstalige procesdeelnemer(s) elkaar goed kunnen verstaan en begrijpen en verzoekt, wanneer dat niet het geval blijkt, dit onmiddellijk aan te geven.

3.7

Wanneer daarover onduidelijkheid bestaat of dreigt te ontstaan, bespreekt de rechter met de tolk en de aanwezige procesdeelnemers welke onderdelen van het onderzoek ter terechtzitting consecutief en welke simultaan worden vertolkt.

3.8

De rechter bewaakt met de tolk dat de stilte rond de tolk bewaard blijft, zodat de tolk zich kan concentreren op zijn taak.

3.9

De rechter deelt aan de anderstalige procesdeelnemer mede dat wanneer deze het woord voert hij zich rechtstreeks richt tot de rechter.

3.10

De rechter bewaakt dat andere procespartijen zich niet rechtstreeks wenden tot de tolk. Zij vragen bijvoorbeeld niet (aan de tolk): "Wilt u vragen waar hij was op 1 januari?", maar (aan de verdachte): "Waar was u op 1 januari?"

3.11

De rechter controleert tijdens het onderzoek ter terechtzitting of de tolk het tempo kan bijhouden en of onderbrekingen van de zitting voor het nemen van rust gewenst zijn.

3.12

De rechter grijpt in wanneer hij vermoedt dat de anderstalige procesdeelnemer of de tolk het verhandelde ter terechtzitting niet goed begrijpt.

3.13

De rechter bewaakt dat aan de tolk niet wordt gevraagd iets uit te leggen. Het is aan de rechter of andere procesdeelnemer om een begrip, term of procedure toe te lichten.

3.14

De rechter bewaakt dat de tolk niet om zijn mening (bijvoorbeeld impressies over het geheel) of een deskundigenoordeel wordt gevraagd. Evenmin wordt aan de tolk gevraagd werkzaamheden te verrichten die vallen buiten zijn takenpakket of deskundigheid.

Hoofdstuk 4. De tolk

4.1

De tolk of vertaler die als zodanig in het kader van het strafproces werkzaamheden verricht, houdt zich aan de Gedragscode Wbtv, ook als hij niet in het Rbtv is ingeschreven of niet op de Uitwijkljst staat vermeld.

4.2

De tolk respecteert de huisregels van het gerecht. Voor zover hij voor de uitoefening van zijn tolkwerkzaamheden gebruik maakt van elektronische hulpapparatuur, zorgt hij dat anderen door het geluid daarvan niet worden gestoord.

4.3

De tolk die ten behoeve van het strafproces tolkwerkzaamheden verricht en die niet als beëdigd tolk in het Rbtv is ingeschreven noch op de Uitwijkljst staat vermeld, zorgt dat hij beschikt over een recente verklaring omtrent het gedrag en legt deze over wanneer hem daarnaar wordt gevraagd (vgl. art. 28, vierde lid, Wbtv).

4.4

De tolk die tijdens het onderzoek ter terechtzitting tolkwerkzaamheden verricht, beschikt over basis-kennis van het Nederlands straf(proces)recht en van juridische terminologie.

4.5

De tolk weigert een tolkdienst als hij daarvoor onvoldoende geëquipeerd is. Zodra de tolk vermoedt dat hij zijn taak niet naar behoren kan vervullen, maakt hij dit kenbaar.

4.6

De tolk zorgt tijdens de terechtzitting voor een volledige en doeltreffende communicatie tussen de procesdeelnemers. Hij vervult daarbij de rol van intermediair en niet die van gesprekspartner.

4.7

De tolk vertaalt al het gesprokene, maar doet dit betekenisvol. Dat wil zeggen dat hij op zo'n manier tolkt dat de boodschap goed wordt overgebracht en dat sociale, culturele en maatschappelijke verschillen worden overbrugd. Hij vertaalt uitdrukkingen niet letterlijk, maar brengt de betekenis daarvan over. Hij vat niet samen.

4.8

De tolk respecteert de vraagvorm (open of gesloten) en vormt vragen niet om tot suggestieve vragen.

4.9

De tolk vraagt zelf niet door, geeft geen uitleg als iets voor de anderstalige procesdeelnemers onduidelijk is en vult niet zelf (verder) in wat wordt gevraagd of gezegd. Indien de verdachte te kennen geeft een vraag niet te begrijpen, maakt de tolk dat onmiddellijk kenbaar.

4.10

Indien de tolk iets niet begrijpt of niet heeft verstaan dan wel indien het spreektempo te hoog ligt of de tolk een onderbreking wenst, maakt hij dit onmiddellijk kenbaar, ook aan de anderstalige procesdeelnemer.

4.11

Wanneer de tolk zelf een mededeling doet (bijvoorbeeld omdat hij een bepaalde term niet begrijpt, iets niet goed heeft verstaan of een onderbreking wenst), leidt hij de mededeling in met "De tolk vraagt/maakt een opmerking". Bijvoorbeeld: "De tolk heeft de laatste zin niet verstaan" of "De tolk verzoekt om de vraag te herhalen".

4.12

Tijdens het horen van verdachte, getuigen en deskundigen wordt door de tolk in beginsel consecutief vertolkt. Tijdens het onderzoek ter terechtzitting wordt het requisitoir, het pleidooi, de toelichting op de vordering van de benadeelde partij en de verklaring van degene die het spreekrecht als bedoeld in art. 51e Sv uitoefent in beginsel simultaan vertolkt.

4.13

Tijdens (korte) onderbrekingen van het onderzoek ter terechtzitting verleent de tolk – behoudens noodzakelijke onderbrekingen voor het nemen van rust – bijstand bij het overleg tussen de verdachte en zijn raadsman.

4.14

De tolk is verplicht tot geheimhouding.

4.15

Indien de tolk tijdens het verrichten van tolkwerkzaamheden notities maakt, vernietigt hij deze na afloop.

4.16

Op de stukken waarover de tolk in verband met de tolkdienst de beschikking krijgt zijn 4.14 en 4.15 van overeenkomstige toepassing.

Hoofdstuk 5. De griffier

5.1

De griffier controleert bij de voorbereiding van de zitting of aan de anderstalige verdachte een schriftelijke vertaling van de dagvaarding is verstrekt.

5.2

De griffier controleert bij de voorbereiding van de strafzitting of de opgeroepen tolk voor de desbetreffende talencombinatie beëdigd tolk is in de zin van de Wbtv dan wel of hij op de Uitwijklijst staat vermeld.

5.3

De griffier tekent op de oproepingsbrief van de tolk het tijdstip van de beëindiging van de tolkwerkzaamheden aan. Indien een oproepingsbrief niet beschikbaar is, vult de griffier het tijdstip van oproeping van de tolk en het tijdstip van beëindiging van de tolkwerkzaamheden in op een tolkbriefje. Hij verstrekt de oproepingsbrief of het tolkbriefje na ondertekening aan de tolk.

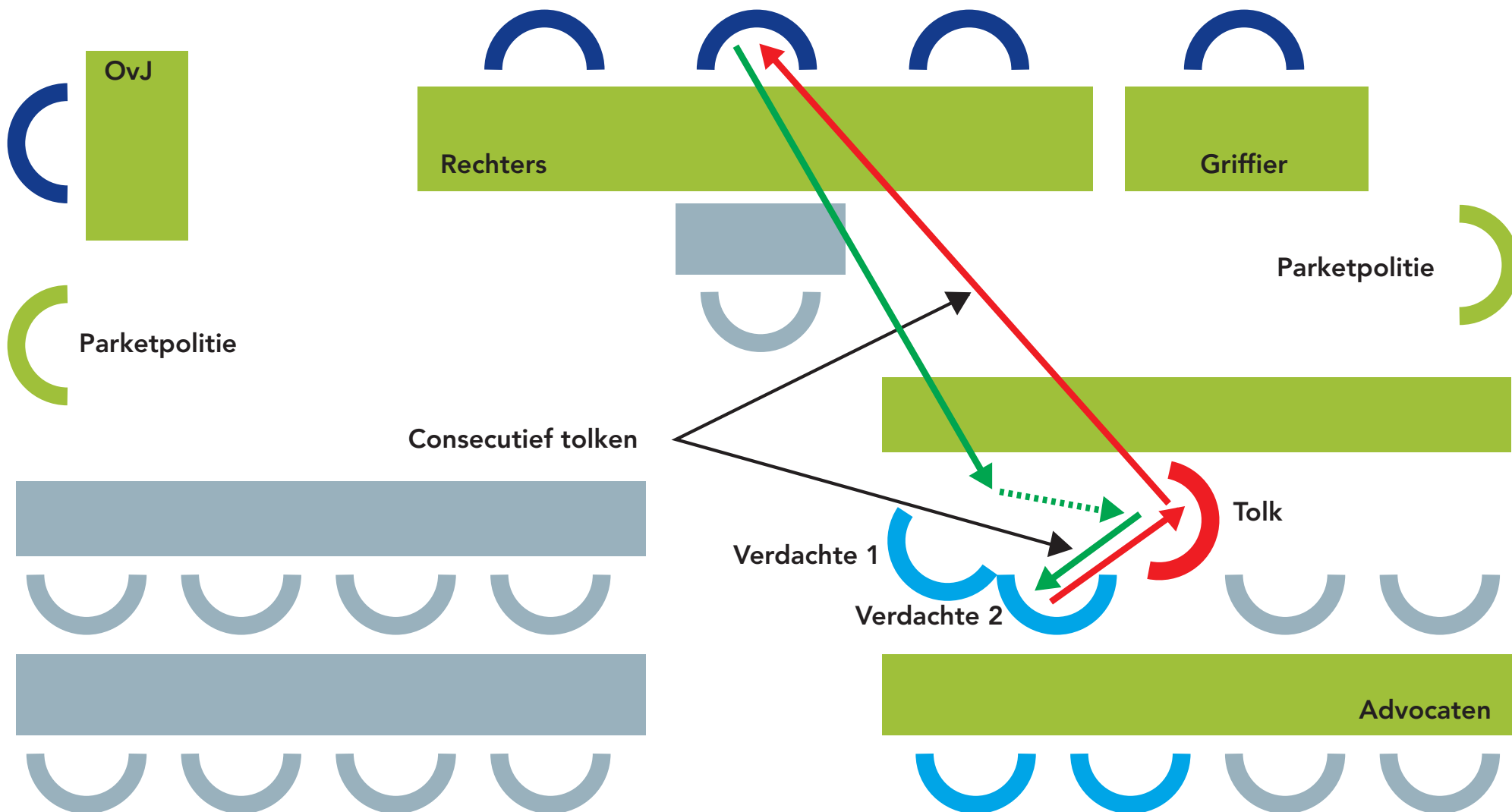
Hoofdstuk 6. De bode

6.1

De bode stelt vast of de tolk aanwezig is. Hij begeleidt de tolk, voorziet hem van een goede – bij voorkeur instelbare – stoel, een glas water en – op verzoek van de rechter – van kopieën van stukken die aan de orde komen. De bode waakt voor een goede positionering van de tolk (zie bijlage). Ook gaat de bode na of de tolk voor het verrichten van de tolkwerkzaamheden nog specifieke behoeften heeft. In voorkomende gevallen voert de bode de werkzaamheden uit zoals beschreven onder 5.3.

Bijlage: voorkeursposities van de tolk in de zittingszaal

Aanbevolen plaats van de tolk t.b.v. **consecutief** tolken voor twee verdachten bij zitting van meervoudige kamer

Aanbevolen plaats van de tolk t.b.v. **simultaan** tolken voor twee verdachten bij zitting van meervoudige kamer

